

Het gebed als toewijding en overreding

Bert Loonstra

Het gebed is gegeven aan mensen die voor God leren buigen en die hun verwachting op Hem stellen. Dat deze houding ten opzichte van God niet vanzelf spreekt, hebben we in de vorige hoofdstukken meer dan eens gezien. In het gebed eren wij onze Schepper en Verlosser, storten we ons hart voor Hem uit, voegen we ons in zijn beweging naar het einde, en tonen wij Hem onze zwakte en afhankelijkheid.

Het gebed staat voor een nieuwe levenshouding, een biddend leven. Dat betekent niet dat het gebed het leven altijd gemakkelijk maakt. Het gebed is ook een manier waarop geworsteld wordt met God, waarin zijn wil wordt gezocht. Kijk maar naar Jezus' gebed in Getsemané, of naar Saulus (later Paulus) wiens leven op z'n kop is gezet door zijn ontmoeting met Jezus op de weg naar Damascus. Hij dacht met zijn ijverige vervolging van leerlingen van Jezus Gods goedkeuring te kunnen wegdragen. Nu bleek hij zich deerlijk te hebben vergist. Blind zat hij ergens op een kamer zijn leven te overdenken. Deze diepe loutering om met God in het reine te komen wordt in het verhaal geduid als gebed.¹

In het gebed zoeken we transparantie voor onszelf en tegenover God. We storten ons hart voor Hem uit. We benoemen onze onzekerheid, angsten, teleurstellingen, verlangens, verleidingen, obsessies, idealen, onze zelfgerichtheid, onze geheimen en onze schaamte, de pijn, de wrok, ons berouw, en niet als minste: ons vertrouwen en onze dankbaarheid.

Het gebed is resultaat van de werking van het evangelie. De kwaliteit van je geestelijke leven kan worden afgemeten aan je gebedsleven. Niet om met

¹ Handelingen 9:11.

veel bidden je vroomheid te bewijzen, maar als uiting van de levensnoodzaak om contact te hebben en te houden met God en Christus. Diverse kanten van het gebed vragen onze aandacht.

De kracht van het gebed

Een jaar of tien geleden kreeg ik een klein boekje onder ogen, getiteld *Ontwapenend gebed. Hoe de vervolgde kerk ons gebedsleven inspireert*. Het is gepubliceerd in 2010 en geschreven door Anne van der Bijl en Al Janssen. Het trof mij diep omdat het zo indringend sprak over de kracht van het gebed in situaties waarin gelovigen zich geconfronteerd zien met machten die ogenschijnlijk de overhand hebben. Wat is daarvan het geheim?

Aan de basis van deze gebedskracht ligt de persoonlijke overgave aan God om in zijn dienst te staan. Dat leidde bij Van der Bijl tot allerlei riskante acties om Bijbels bij gelovigen te brengen die ondergronds waren gegaan vanwege het officiële verbod om dit geloof publiek te belijden en in praktijk te brengen. In plaats van zich door angst te laten leiden, liet hij zich leiden door de macht van Christus. ‘Heer, hier ben ik, maar U moet het doen. Op eigen kracht ben ik machteloos.’² Wanneer wij als dienaren van God aan Hem toegewijd zijn, mogen wij er biddend op vertrouwen dat Hij zijn werk doet en dat Hij ons daarbij gebruikt. Hij zal dan geven wat wij nodig hebben, want het is zijn eigen werk waarbij Hij ons inschakelt.

Kleine christelijke gemeenschappen bleken zelf overtuigd van het belang van het gebed. Steeds weer kregen de bezoekers het verzoek: ‘Bid alsjeblieft voor ons.’³ Maar hoe dan? Niet op de manier van: volgens ons moet dit of dat gebeuren, wilt U dat alstublieft doen! Dan gaan we God de oplossing van onze problemen voorschrijven. Het is meer een kwestie van in zijn wegen willen gaan. Bidden wordt dan ons inzetten voor het volbrengen van Gods doelen. Voor kleine bedreigde gemeenschappen is dat: standvastigheid, zich laten leiden door liefde in plaats van vrees. Daarin maakt God hen sterk. Het volgende citaat op pagina 14 en 15 is veelzeggend:

² Anne van der Bijl en Al Janssen (2010), *Ontwapenend gebed*, p. 8.

³ *Ontwapenend gebed*, p. 14.

God nodigt ons uit om invloed uit te oefenen in onze gemeenschap, ons land en de hele wereld – om de loop van de geschiedenis daadwerkelijk te veranderen wanneer wij op onze knieën gaan.

Wanneer we bidden zijn er geen grenzen, geen gevangensmuren en geen gesloten deuren. De politieke, economische, militaire en geestelijke leiders van deze wereld kennen onze naam misschien niet, maar wij kunnen meer invloed op hun plannen uitoefenen dan al hun vertrouwde adviseurs bij elkaar. Hoewel veel dingen vanuit menselijk oogpunt onmogelijk lijken, zijn er wanneer wij bidden geen onmogelijkheden.

De verklaring voor deze stellige uitspraken die misschien wat overspannen lijken, is dat wij ons al biddend invoegen in de macht van Christus die zijn rijk op aarde vestigt. Zo wordt ook de sterke verzekering van Jezus geïnterpreteerd : ‘Wanneer je iets in mijn naam vraagt, zal Ik het doen.’⁴ Hij wil dat wij weerstand bieden aan de machten die deze wereld gevangen houden. Het is de onbegrensde macht van Jezus Christus zelf waartoe Hij ons toegang geeft. In de strijd tegen Satan is Hij de winnaar. Zo is het gebed de sleutel tot ons succes als christenen. In het gebed zijn wij met Christus verbonden in zijn strijd en overwinning.

Dit neemt niet weg dat de strijd in het teken staat van het kruis. We moeten rekening houden met verzet en onbegrip, tegenslagen en teleurstellingen. Daar heeft onze Meester ons op voorbereid. Maar het is geen reden meer om weg te zinken in angst of wanhoop. In het gebed beoefenen wij de omgang met onze Heer. Hij geeft ons moed. En Hij doet wonderen; niet altijd en niet op ons commando, maar zo dat Hij zijn macht laat zien en ons daarmee troost.

Het is ook van betekenis te bedenken waarin de overwinning gelegen is. In Getsemané leidde Jezus’ gebed tot zijn overwinning. Wat was die overwinning? Dat Hij met heel zijn hart kon zeggen: ‘Uw wil geschiede’. Daardoor werd Hij sterk. Het gebed dat tot overgave leidde maakte Hem mentaal sterk. Daardoor kon Hij de bittere lijdensweg gaan. Daardoor ging Hij af op Gods doel, en heeft Hij dat bereikt.⁵

⁴ Johannes 14:14.

⁵ Vergelijk *Ontwapenend gebed*, pp. 21-24.

Het gebed in Jezus' leven

Ook buiten zijn intense gebedsworsteling in Getsemané heeft Jezus tijdens zijn leven op aarde steeds weer tot zijn Vader gebeden. Met name de evangelist Lucas geeft ons inzage in Jezus' gebedsactiviteiten juist op momenten die ertoe deden. Herhaaldelijk trok Hij zich terug om te bidden.

Wat opvalt is dat Hij nooit te druk is om te bidden. In hoofdstuk 5:12-16 van zijn evangelie vertelt Lucas van een man die zwaar melaats was en daarmee onrein, uitgestoten uit de samenleving en de tempeldienst. Hij wordt door Jezus genezen. Jezus beveelt de man er met niemand over te spreken, maar zo'n ervaring houd je niet stil. De publiciteit hieromheen wordt groot, met alle aandacht die daardoor naar Jezus uitgaat. Velen komen naar Hem toe om naar Hem te luisteren en zich van hun ziekten te laten genezen. Op deze manier is Hij nooit klaar. En dan staat er: 'Hijzelf trok zich geregeld terug op eenzame plaatsen om er te bidden.'

Nooit te druk om te bidden. Misschien kun je het ook zo zeggen: te druk om niet te bidden. Je kunt zo in beslag genomen worden door van alles en nog wat, dat je er helemaal in opgaat. Maar dat is een reden te meer om afstand te nemen, tot jezelf te komen en tot God te gaan. Vaak zijn wij bezig de stilte te ontvluchten. Het is beter momenten van stilte te creëren, zoals Jezus dat deed, en een plek te zoeken waar we niet gestoord worden en ons op God te richten. Bij Hem vind je vrede en houvast.

Bij een volgende gelegenheid, in Lucas 6:12-16, gaat het gebed van Jezus aan een belangrijke activiteit vooraf: eerst bidden, dan werken. Jezus trok zich terug op de berg om de hele nacht door te brengen in gebed. Dat is intensief. Heeft dat een reden? Die laat zich afleiden uit wat Hij daarna gaat doen: zijn twaalf leerlingen uitkiezen. Zulke ingrijpende keuzes maken wij ook: met wie je gaat trouwen, wat je gaat studeren, waar je gaat wonen. Jezus maakt daar een gebedszaak van. Er hing veel van af: deze leerlingen moesten getuige zijn van Jezus' woorden en daden, zijn lijden en zijn overwinning. Zo zouden zij uit eerste hand, en daarom geloofwaardig, in de wereld de betekenis van Jezus kunnen uitleggen. Dat vraagt om fijngevoeligheid, intuïtieve

besluitvaardigheid die meer ziet dan de buitenkant. Zijn Vaders wijsheid had Hij nodig, want God ziet het hart aan. Zo is het gebed een vraag om inzicht en visie, waarin God ons leidt. En in dit bidden erkennen wij voortdurend onze afhankelijkheid van God. We willen onze eigen conclusies en overtuigingen ook telkens weer laten toetsen.

In Lucas 9:18-22 wordt Jezus' gebed verbonden met een gesprek met zijn leerlingen over wie Hij is: Johannes de Doper? Elia? Een andere profeet? Petrus roept uit: 'De door God gezonden messias!' Jezus bevestigt dat stilzwijgend door hen uitdrukkelijk te verbieden daarover te praten. Hij legt uit wat voor messias Hij is: een die zal lijden en sterven en uit de dood weer worden opgewekt. Het gebed is hier verbonden met zijn eigen plaats en taak in de wereld, alsof het contact met zijn Vader Hem daarin bevestigt. Bidden hangt samen met gesterkt worden in de manier waarop God je wil gebruiken. Die manier wijkt vaak af van wereldse maatstaven voor succes.

Jezus' bidden wordt door Lucas niet alleen verbonden met zijn lijdensweg, maar ook met zijn verheerlijking. Met zijn drie meest vertrouwde leerlingen is Hij de berg opgegaan om te bidden. Tijdens zijn gebed gaan zijn gezicht en kleding stralen. We kennen de geschiedenis, zoals ze in de evangeliën beschreven is. Alleen Lucas verbindt deze episode met Jezus' initiatief de berg op te gaan om te bidden.⁶ In de glans verschijnen ook Mozes en Elia. Ook van Mozes staat geschreven dat zijn gezicht straalde. Dat gebeurde wanneer hij uit de ontmoetingstent kwam en had gesproken met God.⁷ Elia had iets vergelijkbaars meegemaakt: op de berg Karmel was op zijn gebed een lichtflits van vuur uit de hemel gekomen die zijn altaar had verteerd.⁸ In beide gevallen was het een teken dat zij door God geroepen waren en aan Gods kant stonden. Dat maakt God nu ook duidelijk aan de drie leerlingen met betrekking tot Jezus, zijn Zoon.

Zo vol raken van Gods heerlijkheid, dat zelfs ons gezicht en onze kleding gaat glanzen, dat overkomt ons waarschijnlijk zo niet. Dat had in de be-

⁶ Vergelijk Matteüs 17:1 en Marcus 9:2 met Lucas 9:28.

⁷ Exodus 34:34-35.

⁸ 1 Koningen 18:38.

schreven gevallen ook iets unieks. Toch heeft het ons iets te zeggen dat bij Mozes, Elia en Jezus die verheerlijking te maken had met het gebed. Als je een biddend leven kent, maak je het mee, vroeg of laat, dat er momenten komen dat je boven het leven van alledag wordt uitgetild. Dat je vol ontzag bent van Gods heerlijkheid, dat je vervuld wordt van zijn vrede. Dat gebeurt niet altijd. Zelfs Jezus maakte het niet dagelijks mee. Maar bidden betekent: verbinding krijgen met je krachtbron. Soms ontvang je een bijzonder antwoord. God laat merken dat Hij je bidden hoort.

Buiten het evangelie van Lucas wordt ons in Johannes 17 een uitvoerig gebed van Jezus overgeleverd waarin Hij bidt voor het welzijn en de eenheid van zijn volgelingen. Hij spreekt over de eenheid tussen Hem en zijn Vader. Deze eenheid is relationeel van aard en vindt daarom in het gebed een passende uitdrukking. Jezus bidt dat zijn leerlingen niet alleen onderling een zijn, maar ook dat zij een zijn met de Vader en de Zoon.⁹ Het ligt voor de hand aan te nemen dat deze eenheid met God gestalte krijgt in het gebed.

Jezus leert ons bidden

Op een zeker moment geeft Jezus ook aan zijn leerlingen aanwijzingen voor het gebed. Alleen Lucas vertelt dat Jezus' leerlingen Hem vroegen: 'Leer ons bidden'. Alleen hij vermeldt als aanleiding dat Jezus zelf aan het bidden was. Hun vraag komt nadat Hij zijn gebed beëindigd heeft.¹⁰

Uit zijn antwoord blijkt dat bidden niet 'de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie' is.¹¹ Bidden heeft iets gemeenschappelijks, al zijn er natuurlijk ook heel persoonlijke gebeden. De aanhef is 'Onze Vader'.¹² 'Wij' als volgelingen van Jezus zijn degenen die bidden. Daaruit blijkt een saamhorigheid waarin wij elkaar herkennen en ons aan elkaar verwant weten als kinderen van 'onze Vader'. Van die saamhorigheid maakt God deel uit. Hij is immers de Vader die door zijn kinderen aangesproken wordt. We

⁹ Johannes 17:21.

¹⁰ Lucas 11:1.

¹¹ Aldus Willem Kloos, vertegenwoordiger van de Tachtigers, over de betekenis van poëzie.

¹² Matteüs 6:9. Lucas 11:2 heeft als aanspraak 'Vader', maar uit het tweede deel van het gebed blijkt toch ook bij hem dat het over 'ons' gaat, en niet vooral over 'mij'.

herkennen iets van wat in de laatste alinea van de vorige paragraaf is benoemd: dat de relationele eenheid van de kerk met God gestalte krijgt in het gebed. Het gebed als een uiting van de nauwe verbondenheid met God en met elkaar, in vertrouwen en eerbied.

Het gebed dat Jezus ons heeft geleerd stelt prioriteiten. Eerst gaat het over Gods naam, zijn rijk en zijn wil. Dat betekent dat die ook in ons leven voorop staan. Waar het primair om gaat is dat Gods naam met eerbied wordt gebruikt, dat Gods rijk komt en dat zijn wil wordt gedaan. Dat beantwoordt aan wat Jezus ons bij Matteüs even verderop voorhoudt: ‘Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen – zoals eten, drinken en kleding – je erbij gegeven worden.’¹³ Het is voor ieder van ons een gewetensvraag of we zo in het leven staan dat als eerste de voortgang van Gods project in deze wereld ons ter harte gaat: vrede en recht, en de erkenning van Gods grootheid en bedoelingen.

Vervolgens komen ‘wij’ aan de beurt: ons dagelijks brood, vergeving van onze schulden en bescherming in de beproeving. Opvallend is dat onze materiële behoeften daarin voorop gaan. Bidden gaat ook over de gewone dingen van het leven. Daarover hoeven we ons geen zorgen te maken, zegt Jezus. We kunnen het gewoon aan God voorleggen. Onze focus is daarbij anders gericht. Die staat haaks op het materialisme waaraan we ons ook als christenen, als we die naam waard zijn, zo maar schuldig maken.

Het gebed om ons dagelijks brood – denk aan het manna in de woestijn dat dagelijks viel, genoeg voor elke dag – laat zien dat Jezus’ gebed bedoeld is als een gebed voor elke dag. Dat heeft implicaties voor het gebed om vergeving: vergeving hebben we dagelijks nodig. Dat het gebed om vergeving gepaard gaat met de toezegging dat wij onze schuldenaren vergeven betekent niet dat wij ons daarmee Gods vergeving waardig keuren. Het is meer zo dat we ermee verklaren dat we zijn vergeving niet misbruiken. Gods vergeving is erop gericht dat wij ook anderen vergeven. Daarin wordt iets van zijn rijk zichtbaar en wordt zijn wil gedaan. Als we elkaar dingen kwalijk blijven nemen, wordt het subject van het gebed, de ‘wij’ die met de Vader in de hemel

¹³ Matteüs 6:33.

verbonden zijn, uit elkaar getrokken en gaat het gebedscontact met God verloren.

De gerichtheid op God, zijn naam, zijn rijk, zijn wil, en op de kracht van de vergeving in zijn gemeenschap, wordt van vele kanten bedreigd. In de beproeving zit een verleiding om geen geduld te hebben en het geloof in Gods weg te verliezen. Er is er maar Een die ons hierin kan bewaren, dat is God zelf. Dat past bij wat Lucas in vers 13 van hetzelfde hoofdstuk 11 naar voren brengt over de verhoring van het gebed: 'Als jullie dus, slecht als jullie zijn, je kinderen al goede gaven kunnen schenken, hoeveel te meer zal de Vader in de hemel dan niet de heilige Geest geven aan wie Hem daarom vragen!' In het gebed dat Jezus ons leerde staat geen expliciete vraag om de heilige Geest. Maar het gebed om niet in beproeving te worden geleid komt daar wel op neer. Het is alleen door de heilige Geest dat wij prioriteit geven aan Gods naam, rijk en wil, dat wij zonder zorgen over ons levensonderhoud God om brood vragen, dat wij leven uit vergeving en anderen vergeven, en dat wij standhouden als wij in beproeving dreigen te bezwijken.

Dit leven door de Geest is het leven uit een nieuwe geboorte, zoals Jezus het noemde in zijn gesprek met Nikodemus in Johannes 3. Dat klinkt ingrijpend en dat is het ook. We krijgen daaraan deel als we geraakt worden door Gods compassie, zijn zoekende liefde die Hij in Jezus manifesteert. Dat leidt tot nederigheid, boetvaardigheid, verwachting en verlangen, waarin we ons toevertrouwen aan God en ons laten leiden en troosten door Jezus.

Laat God zich door het gebed overhalen?

Tot nu toe hebben we het voornamelijk gehad over de relationele eenheid met God die in het gebed wordt beleefd. Deze leidt ertoe dat wij delen in Gods macht, staan in zijn kracht, ons niet hoeven laten wegdrukken in angst en intimidatie, nooit hoeven te wanhopen aan de uiteindelijk goede afloop en ons niet laten ontmoedigen door tegenslag en teleurstelling. In deze functie van het gebed gaan wij in de weg van God, via het kruis naar de overwinning. Wij heiligen Gods naam en worden het eens met Gods wil op weg naar de volle doorbraak van zijn rijk. Wij weten ons veilig bij Hem door het voed-

sel dat Hij geeft, de vergeving die Hij schenkt en de bescherming die Hij biedt tegen het kwaad. Dat is de ene lijn: wij conformeren ons aan God.

Gebeurt ook het omgekeerde, dat God zich in zijn antwoord op het gebed conformeert aan ons? Dat wij biddend aandrang op God uitoefenen om iets te doen waar wij naar verlangen, en dat Hij daaraan toegeeft? Dát is wat mensen bedoelen als ze zeggen: bidden helpt, of: bidden helpt niet. Gebeurt er ook echt iets ten gevolge van het gebed? Ziet de wereld er als gevolg van het gebed anders uit dan zonder dat gebed? Laat God zich ‘verbidden’, om het met een gedateerd woord te zeggen?

Bekend is het verhaal van de gelovige Monica in de vierde eeuw, de moeder van bisschop Augustinus die ongeveer de grootste kerkvader van het Westen geworden is. In zijn jeugd zocht Augustinus zijn heil overal, behalve bij de God en Vader van Jezus Christus en zijn kerk. Maar zijn moeder bleef elke dag voor hem bidden. Uiteindelijk is het met hem goed gekomen.¹⁴ Welke rol speelde haar gebed hierin?

Dit is niet zo’n eenvoudige vraag. In de eerste plaats niet omdat de Bijbel voor de beantwoording in verschillende richtingen wijst. Aan de ene kant zegt Jezus dat je in het gebed geen veelheid aan woorden moet gebruiken. Veelbetekenend is de motivatie die Hij daarvoor geeft: ‘Jullie Vader weet immers wat jullie nodig hebben, nog vóór jullie het Hem vragen.’¹⁵ Dat gezichtspunt is voor Jezus dus leidend: het gaat in het gebed om de dingen waarvan God weet dat wij ze nodig hebben. Daar kan een indringend gebed niets aan veranderen. Het gaat kennelijk niet om zaken waarvan wij vinden dat wij of anderen ze nodig hebben, maar om wat God daarvan vindt. En dat weet Hij al feilloos ook zonder het gebed. Deze benadering tendeert in de richting van: probeer niet in je gebed God over te halen om dingen te doen die jij dringend denkt nodig te hebben. Zo werkt Hij niet. Het gebed is wel een overgave aan God, maar niet een overreding van God.

¹⁴ Augustinus, *Belijdenissen* (oorspronkelijk: *Confessiones* (398)), Boek III, hoofdstuk xi, paragraaf 19.

¹⁵ Matteüs 6:7-8.

Maar is dit het hele verhaal? Er zijn ook uitspraken die in de andere richting wijzen. Het pleidooi van Abraham voor het behoud van Sodom in Genesis 18 is een voorbeeld. Hij is daar bezig als een typisch Midden-Oosterse onderhandelaar: zou de Heer de stad sparen als er 50 rechtvaardigen in de stad zouden zijn? 40? 30? 20? Tien? En de Heer geeft toe, alleen zijn er in de stad geen tien rechtvaardigen zodat de stad alsnog te gronde gaat. We kunnen ook denken aan de bemiddeling van Mozes die na de zonde met het gouden kalf God overhaalde om toch zelf mee te gaan met zijn volk, hoewel de Heer dat eerst niet wilde doen. Uiteindelijk stemde de Heer toe en deed Hij wat Mozes vroeg.¹⁶

In het Nieuwe Testament wordt op een andere gebeurtenis uit het Oude Testament teruggegrepen. Jakobus verwijst naar Elia die vurig gebeden heeft dat het niet zou regenen. En toen viel er jarenlang geen regen. Daarna bad hij opnieuw, nu om regen, en de hemel gaf regen. Jakobus illustreert daarmee dat het gebed van een rechtvaardige krachtig is en zijn uitwerking niet mist.¹⁷ Hij past dat toe op het herstel van zieken door middel van gebed: het gelovige gebed zal de zieke redden, of: gezond maken.¹⁸

In het evangelie van Marcus staat een passage die hieraan doet denken. De leerlingen waren tijdens Jezus' afwezigheid niet in staat geweest bij een jongen een boze geest uit te drijven. Jezus deed dat wel. Ze vragen Hem: waar lag dat nu aan dat wij het niet konden? Zijn antwoord luidde: 'Dit soort kan alleen door gebed worden uitgedreven.'¹⁹ In een ander verband verklaarde Jezus dat wanneer twee van zijn leerlingen hier op aarde eensgezind iets zouden vragen, wat dan ook, dat dan de Vader in de hemel het voor hen zou laten gebeuren.²⁰ In Johannes 15:16 lezen we iets wat daarop lijkt. Jezus zegt

¹⁶ Exodus 32 en 33.

¹⁷ Jakobus 5:16-18.

¹⁸ Hier zit wel een dubbelzinnigheid: het Griekse woord kan zowel 'genezen' als 'redden' betekenen. De verhooring van het gebed impliceert dus niet per se dat de zieke gezond wordt. Herstel staat in het ruimere perspectief van verlossing.

¹⁹ Marcus 9:29.

²⁰ Matteüs 18:19.

daar tot zijn leerlingen: als je op weg gaat en blijvend vrucht draagt, dan zal de Vader je alles geven wat je Hem in mijn naam vraagt.

Al deze voorbeelden suggereren dat door het gebed dingen veranderen, dat God in reactie op het gebed zelf ook verandert in hoe Hij handelt. Is dat in overeenstemming te brengen met die eerste uitspraak van Jezus, waarin Hij zijn leerlingen wilde afhouden van wijdlopijge gebeden om maar verhoord te worden? God wist immers al wat ze nodig hadden. De uitspraken komen met elkaar overeen wanneer we voorop stellen dat niet de veelheid van woorden God op andere gedachten brengt. Toch kunnen er situaties zijn waarin we bij God aandringen op verhooring. Dan is het niet onze woordestroom, maar de nood die op ons hart ligt, die God motiveert om naar ons te luisteren en ons gebed te verhoren. Dus ja, God verhoort specifieke gebeden en laat zich overhalen, niet door de woorden maar door de nood die we Hem toevertrouwen.²¹

Kan God eigenlijk wel op zijn eerdere voornemen terugkomen?

Nu wordt het een graadje moeilijker. Dat komt doordat veel gelovigen een godsbeeld hebben waarin de onveranderlijke God niet op zijn voornemen kan terugkomen. En als Hij dat niet kan, dan kan Hij ook niet naar aanleiding van een gebed van mening veranderen en anders handelen dan Hij aanvankelijk had gewild. Om dat uit te leggen beperk ik me tot een argument dat zelfs wanneer je een beperkte opvatting hebt over Gods eeuwige besluiten toch een zekere kracht heeft.

Het argument draait om de gedachte dat God de hele werkelijkheid van begin tot het einde overziet en weet heeft van alles wat er gebeurt. Daarvoor zijn duidelijke Bijbelse aanwijzingen.²² Maar wanneer God onfeilbaar de geschiedenis overziet en van te voren al weet wat er gaat gebeuren, dan ligt dat toch vast? Want als het uiteindelijk toch anders zou worden, zou er iets aan

²¹ Waarbij ik het probleem van onverhoorde gebeden niet vergeet. Straks kom ik er kort op terug.

²² Zie bijvoorbeeld Exodus 29:10,15,19; Leviticus 1:4; 4:4,15,24,29,33; 8:14,18,22; 16:21; Numeri 8:12.

Gods feilloze voorwetenschap mankeren en geldt niet meer dat Hij de geschiedenis kan overzien. Calvijn en anderen hebben dit opgelost door ook de gebeden van gelovigen als momenten te zien in Gods voorwetenschap, zodat, simpel gezegd, alles bij Hem al beklonken is.²³ Maar dan is er niet echt sprake van dat het gebed iets met God doet. Hij handelt gewoon zo als Hij van te voren al wist dat Hij het zou gaan doen in antwoord op een gebed waarvan Hij van te voren al wist dat het zou komen. Hij heeft nooit een ander voornemen gehad.

Als je het zo bekijkt, verhindert Gods alwetendheid dat Hij op zijn eerdere voornemen terugkomt. Hij voert gewoon zijn voornemen uit. Het gebed is ook niet echt een dialoog waarin God zich laat raken door klacht, smeking en uiting van vertrouwen, en waarin Hij met affectie reageert op de gelovige bidder.²⁴ Dat doet wel afbreuk aan de kwaliteit van het gebed als relationeel gebeuren. Bovendien zagen we dat Mozes met zijn gebed na de zonde met het gouden kalf God wel op andere gedachten bracht.

De metafoor van het verhaal dat zichzelf vertelt

Uit dit dilemma zoek ik een uitweg met behulp van de beeldspraak van het verhaal dat zichzelf vertelt. Het uitgangspunt daarvan is, dat God de Schepper is van hemel en aarde, en dat Hij ook de tijd geschapen heeft. Dat betekent dat Hij zelf boven de tijd verheven is. Wij kunnen ons daar maar een zeer gebrekkige voorstelling van maken, bijvoorbeeld door het te vergelijken met iemand op de top van een berg die het hele veld aan de voet van de berg aan alle kanten overziet. Zo overziet God vanuit zijn eeuwigheidsmoment de

²³ In zijn *Institutie*, boek 3 hoofdstuk 20 paragraaf 2, zegt Calvijn van het gebed dat we daarmee de hulp van Gods voorzienigheid inroepen. Blijkens boek 1 hoofdstuk 16 paragraaf 2 maakt deze voorzienigheid deel uit van Gods verborgen raad waardoor alles wat er gebeurt bestuurd wordt. In navolging van C.S. Lewis oppert Philip Yancey (2007), *Bidden*, p. 158, dat ons opgezonden gebed één van de dingen is die in Gods tijdloos-eeuwige vaststelling van alle dingen werden verwerkt.

²⁴ Pieter Dirk Dekker (2018), Is het gebed een dialoog? *Theologia Reformata* 61, pp. 41-56. De auteur stelt op p. 54: 'Wanneer het gebed een echte dialoog is waarin zowel God als ook de mens als subject acteert, dan betekent dat, dat God in staat is om te reageren.'

hele geschiedenis. Ook dat is een metafoor, maar niet de metafoor die ik bedoel.

Waar het mij om gaat is dat ik deze God vergelijk met een auteur die een roman schrijft. Als auteur maakt hij geen deel uit van de vertelde tijd, en toch op een andere manier ook weer wel, wanneer hij zichzelf als handelende persoon in het verhaal een rol geeft. Zo is God boven de tijd verheven terwijl Hij tevens in de geschiedenis handelt. Auteurs verklaren nog wel eens dat zij weliswaar de schepper zijn van hun roman, maar dat zij dikwijls het gevoel hebben dat het verhaal zichzelf vertelt. Zij worden in het verhaal getrokken. Zij overzien het geheel en tegelijk worden zij in het verhaal meegenomen. Zou dat met God niet ook zo kunnen zijn? Aan de ene kant heeft Hij alles in de hand, maar aan de andere kant wordt Hij meegezogen in de geschiedenis zoals die verloopt in de reacties van mensen op Hem en op elkaar. Zo is de alwetende God die boven de tijd staat ook de God die relaties aangaat, in dialoog treedt en zich laat raken door wat er om Hem heen gebeurt.²⁵

Of bidden helpt

Helpt bidden? Het antwoord kan in diverse opzichten volmondig positief zijn. In het gebed wordt de gemeenschap, de relationele eenheid met God beoefend, het is een uiting van vertrouwen, het is een schuilen bij God. Zo doet het zijn volgelingen delen in de kracht van God, het bevrijdt hen van angst, het maakt hen moedig en fijngevoelig om te doen wat God vraagt. Zij staan er niet alleen voor. Ze worden gedragen en beschermd, en zo ook getroost.

Dit rendement van het gebed veronderstelt wel dat we de prioriteit geven aan de dingen waaraan Jezus de prioriteit gaf in het gebed dat Hij zijn leerlingen leerde: Gods naam, zijn rijk en zijn wil. Zij hebben ontdekt dat met die prioriteit ook hun eigen welzijn is geborgd: Gods zorg voor het dagelijkse bestaan, zijn vergeving en zijn bewaring voor het kwaad en de verlossing van de boze.

²⁵ Op deze interactieve wijze hebben Lewis en Yancey (noot 23) gelijk: ook ons gebed is opgenomen in Gods totaaloverzicht van de dingen die gebeuren.

God luistert. Dat is meer dan dat Hij weet wat wij willen zeggen. Hij hoort onze klacht, onze nood, Hij neemt onze kwetsbaarheid waar, onze pijn, schaamte en berouw, ons verlangen naar heelheid, onze worsteling om te komen tot bescheidenheid, nederigheid en afhankelijkheid. God luistert daarnaar met compassie; onze nood grijpt Hem aan. En Hij reageert. In het gebed gaan wij een dialoog aan met God. Hij doet er iets mee.

Dat betekent niet dat God al onze verlangens vervult. Het gaat immers om een andere prioriteit? En onze oplossingen zijn niet altijd die van Hem. Gods wegen zijn hoger dan onze wegen. Wie weet hoe Hij ons mét ons probleem kan gebruiken. Paulus werd niet bevrijd van de doorn die in zijn lichaam stak, wat dat ook geweest mag zijn. Maar hem werd wel duidelijk gemaakt dat Gods genade voor hem genoeg was, en dat zijn zwakte God in de gelegenheid stelde zijn eigen kracht in hem zichtbaar te maken.²⁶ En soms is er gewoon geen antwoord. Wij weten vaak niet wat wij moeten bidden. Maar de Geest komt ons te hulp en zucht met ons mee.²⁷

Onze vasthoudendheid aan God in geloofsvertrouwen wordt soms danig op de proef gesteld. Maar in die hoedanigheid zijn we geloofwaardige getuigen van onze liefde voor God. Het gaan in de voetstappen van Jezus betekent drie dingen: wij vertonen zo zijn evenbeeld voor de mensen; Hij weet precies wat wij doormaken en kan ons bijstaan; en achter Hem aan zullen we door het lijden heen deelgenoot zijn van zijn overwinning.

Zó anders dat het mij raakt en ontregelt

Bidden is jezelf toevertrouwen aan God, maar het is ook een dialoog met Hem aangaan die door Hem mogelijk wordt gemaakt en waarin Hij op ons bidden reageert. Het is toewijding én overreding. Het raakt mij dat ik zo intiem met God om mag gaan en dat er zelfs een gesprek met Hem mogelijk is. Hij laat zich raken door mijn nood en doet daar wat mee.

Maar het ontregelt me dat niet alle gebeden worden verhoord. Ik weet het, God is ons niets verplicht. Maar toch, waarom wordt het ene gebed wel ver-

²⁶ 2 Korintiërs 12:7-9.

²⁷ Romeinen 8:26.

hoord en het andere niet? Die vraag blijft veelal onbeantwoord hangen. Er rest mij niets anders dan de uitkomst in Gods hand te leggen en te wachten op de jongste dag, waarop alle vragen worden opgelost (in welke betekenis dan ook). Een oefening in vertrouwen.